

Franciscusschool

Dyslexieprotocol Franciscusschool groep 1 - 4

Datum: april 2020
Geëvalueerd: 10 juni 2020

Toetskalender volgens het dyslexieprotocol

maand / groep	1	2	3	4
September		<i>interventieperiode</i>	Beginsituatie vastleggen. Afnemen grafemtoets en Fonemische Analysetest	Beginsituatie vastleggen. Plan van aanpak maken voor zwakke lezers.
Oktober		<i>interventieperiode</i>	<i>Interventieperiode</i>	<i>interventieperiode</i>
November		<i>interventieperiode</i>	Na thema 3 van LIJN 3: Auditieve analyse Auditieve synthese Grafemtoets Fonemendictee Woordlezen Zinnen lezen	<i>interventieperiode</i>
December		<i>interventieperiode</i>	<i>interventieperiode</i>	<i>interventieperiode</i>
Januari	KIJK registratie	KIJK registratie CITO taal voor kleuters CITO ordenen Passieve en actieve letterkennis vastleggen adhv observaties	<i>Interventieperiode</i> CITO Spelling	DMT 1+2+3 AVI CITO begrip lezen (voor leerlingen die AVI M4 beheersing gehaald hebben)
Februari	<i>interventieperiode</i>	<i>interventieperiode</i>	Na thema 6 van LIJN 3: Auditieve analyse Auditieve synthese Grafemtoets	<i>interventieperiode</i>

			Fonemendictee Tekst lezen DMT 1 indien nodig bij zorgleerlingen	
Maart	<i>interventieperiode</i>	<i>interventieperiode</i>	Na thema 8 va LIJN 3: AVI DMT 1 + 2	<i>interventieperiode</i>
April	<i>interventieperiode</i>	<i>interventieperiode</i>	<i>interventieperiode</i>	<i>interventieperiode</i>
Mei	<i>Interventieperiode</i>	<i>interventieperiode</i>	<i>interventieperiode</i>	<i>interventieperiode</i>
Juni	KIJK registratie CITO taal voor kleuters CITO ordenen	KIJK registratie Passieve en actieve letterkennis vastleggen adhv observaties Afname controletaak fonemisch bewustzijn	Na thema 11 van LIJN 3: CITO Spelling DMT 1 + 2 AVI	DMT 1+2+3 AVI CITO begrijpend lezen

Afname KIJK registratie, CITO taal voor kleuters en CITO ordenen voor groep 1 de eindtoetsen en voor groep 2 de middentoetsen.

Groep 1/2: n.a.v. KIJK

Vul de checklist signalen vroegonderkenning dyslexie (uit KIJK) in als uitval wordt gesignaleerd op onderdelen als:

- Beginnende / Ontluikende geletterdheid
- Mondelinge taalontwikkelingsignalen
- Auditieve waarneming
- Visuele waarneming

Alle acties in de interventieperiodes, moeten worden vastgelegd op het groepsoverzicht.

Het stappenplan

Stappenplan voor groep 1.

	Moment in tijd	Actie door leerkracht, IB en RT	Vervolgactie
Stap 1	januari	Meetmoment 1. - Invullen KIJK	- invullen voor risicokinderen: checklist signalen vroegonderkenning dyslexie (KIJK) of checklist voor kleuters groep 1. (Protocol).
Stap 2	febr. – mei.	Interventieperiode 1	Uitvoeren interventieplan n.a.v. meetmoment 1.
Stap 3	juni	Meetmoment 2. - Invullen KIJK - Afname Cito Taal voor Kleuters	- invullen voor risicokinderen: checklist signalen vroegonderkenning dyslexie (KIJK) of checklist voor kleuters groep 1. (Protocol).
Stap 4	juni	Overdracht	Interventieplan (groepsoverzicht) evalueren en eindsituatie vastleggen. Effecten van de uitgevoerde interventies beschrijven. Advies begeleiding bespreken met de leerkracht van de volgende groep. Afstemmen met ouders tijdens oudergesprekken.

Stappenplan voor groep 2.

	Moment in Tijd	Actie door leerkracht, IB en RT	Vervolgactie
Stap 1	aug. - dec.	Interventieperiode 1.	Uitvoeren interventieplan n.a.v. meetmoment 2 (in groep 1).
Stap 2	januari	Meetmoment 1. - Invullen KIJK - Afname Cito Taal voor Kleuters - Passieve en actieve letterkennis vastleggen.	- invullen voor risicokinderen: checklist signalen vroegonderkenning dyslexie (KIJK) of checklist voor kleuters groep 2. (Protocol).
Stap 3	febr. – mei.	Interventieperiode 2.	Uitvoeren interventieplan n.a.v. meetmoment 1.
Stap 4	juni.	Meetmoment 2. - Invullen KIJK - Passieve en actieve letterkennis vastleggen. - Afname controletaak Fonemisch bewustzijn	- invullen voor risicokinderen: checklist signalen vroegonderkenning dyslexie (KIJK) of checklist voor kleuters groep 2. (Protocol).

Stap 5	juni	Overdracht	Interventieplan (groepsoverzicht) evalueren en eindsituatie vastleggen. Effecten van de uitgevoerde interventies beschrijven. Advies begeleiding bespreken met de leerkracht van de volgende groep. Afstemmen met ouders tijdens oudergesprekken.
---------------	------	------------	--

Toelichting bij de stappen

Op onze school wordt in groep 1 het registratiemodel KIIJK gevolgd. Er zijn afspraken over de afnamemomenten in groep 1 en 2.

Voor de kinderen van groep 1 en 2 wordt gebruik gemaakt van de *KIIJK-ontwikkelingsprofielen*.

Voor de kinderen in groep 1 en 2 wordt het ontwikkelingsprofiel in januari en juni ingevuld. Kinderen die 6 maanden of meer achterstand hebben op de volgende ontwikkelingsgebieden, zijn risicoleerlingen met het oog op dyslexie:

- Beginnende geletterdheid.
- Mondelinge taalontwikkeling.
- Auditieve waarneming.
- Visuele waarneming.

In januari en/of juni wordt **CITO Taal voor Kleuters** afgenomen.

Kinderen uit groep 2 die bij één van de volgende onderdelen op of onder de risicoscore zitten die CITO aangeeft, zijn risicoleerlingen met het oog op dyslexie:

- Klank en rijm
- Laatste en eerste woord
- Schriftorientatie
- Auditieve synthese

Voor deze kinderen wordt de **Checklist signalen vroegonderkenning dyslexie** ingevuld. Aan het einde van groep 2 wordt naast gegevens uit KIIJK m.b.t. rijmen, synthetiseren en naleggen of nastempelen van woorden, ook de **letterkennistoets en de controletaak fonemisch bewustzijn** afgenomen.

Interventieperiode 1 groep 1: februari – mei

De interventies hebben vooral een preventief karakter. De ontwikkeling van het taalbewustzijn is daarbij een belangrijk aandachtspunt.

We maken daarbij gebruik van de tussendoelen beginnende geletterdheid. In de eerste interventieperiode staan vooral die activiteiten centraal die te maken hebben met de tussendoelen:

Kennis maken met geschreven taal

- Boekoriëntatie
- Verhaalbegrip

Oriëntatie op geschreven taal

- Functies van geschreven taal
- Relatie tussen gesproken en geschreven taal.

Het gaat hier dus om kinderen waarbij door middel van observatie gebleken is dat deze tussendoelen nog niet zijn bereikt. We maken daarbij gebruik van de activiteiten die beschreven zijn in ‘Tussendoelen beginnende geletterdheid’. Daarnaast worden activiteiten met risicoleerlingen gedaan, m.b.v. activiteiten uit de methode Kleuterplein en /of de Werkmap Fonemisch bewustzijn groep 1 en 2.

Interventieperiode 1 groep 2: augustus – december

Interventieperiode 2 groep 2: januari - mei

In deze tweede interventieperiode komen de volgende twee aspecten voornamelijk aan bod in de extra begeleiding van de risicokinderen:

- Fonologisch bewustzijn en taalspel*
- Alfabetisch principe*

Het gaat daarbij weer om stimulerende activiteiten, bijvoorbeeld experimenteren met letters, opdelen van zinnen in woorden, herkennen van rijm, klinker isoleren en vele andere activiteiten. Deze zijn te vinden in ‘Tussendoelen beginnende geletterdheid’. Daarnaast worden activiteiten met risicoleerlingen gedaan, zoals ze beschreven zijn in hoofdstuk 2 van het ‘Protocol leesproblemen en dyslexie’ en /of de Werkmap Fonemisch bewustzijn groep 1 en 2. Voor deze interventie is wel nodig dat kinderen de vaardigheden beheersen die genoemd worden in de eerste interventieperiode. Hoe het staat met deze vaardigheden is te zien aan de checklist voor kleuters groep 2.

Stappenplan voor groep 3

	Moment in tijd	Actie door leerkracht, IB en RT	Opmerkingen
Stap 1	aanvang groep 3	Beginsituatie vastleggen van alle leerlingen inclusief actieve en passieve letterkennis.	
Stap 2	november	Meetmoment 1: Herfstsignalering Lees-en schrijfvaardigheid toetsen van alle leerlingen. Interventieplan opstellen voor zwakke leerlingen.	Leerling formulieren met gegevens/resultaten van herfstsignalering bewaren in AVI map.
Stap 3	november – januari.	Interventieperiode 1.	
Stap 4	februari	Meetmoment 2: Wintersignalering. Lees-en spellingvaardigheid toetsen van leerlingen die onvoldoende scoorden bij de herfstsignalering. Interventieplan opstellen voor zwakke leerlingen.	
Stap 5	februari - maart	Interventieperiode 2.	De activiteiten uit deze periode zijn een voortzetting van interventieperiode 1.
Stap 6	maart - april	Meetmoment 3: Lentesignalering. Lees-en spellingvaardigheid toetsen van alle leerlingen.	
Stap 7	april - juni	Interventieperiode 3.	De activiteiten uit deze periode zijn een voortzetting van interventieperiode 1 en 2.
Stap 8	juni	Meetmoment 4: Eindsignalering Lees-en spellingvaardigheid toetsen van alle leerlingen.	
Stap 9	juni - juli	Overdracht Interventieplan evalueren en eindsituatie vastleggen. Effecten van de uitgevoerde interventies beschrijven. Advies begeleiding bespreken met de leerkracht van de volgende groep. Afstemmen met ouders tijdens oudergesprekken.	

Toelichting bij de stappen

Stap 1: Vaststellen beginsituatie

Om de beginsituatie vast te stellen zijn de volgende gegevens nodig bij de overgang van groep 2 naar groep 3:

- KIJK registratie voor elk kind of andere observatiegegevens.
- Overzicht actieve en/of passieve letterkennis.
- Controletaak Fonemisch bewustzijn.

Voor de risicoleerlingen:

- **Checklist signalen vroegonderkenning dyslexie**

De gegevens worden door de leerkracht van groep 3 gebruikt om de kinderen bij het begin van het schooljaar in te delen in het goede leestraject bij de methode.

Stap 2: Meetmoment 1 Herfstsignalering (na thema 3 Lijn 3.)

In oktober vindt de herfstsignalering plaats waarbij we de lees- en schrijfvaardigheden van alle leerlingen van groep 3 in beeld brengen. Het gaat in ieder geval om het toetsen van de volgende vaardigheden:

- Letterkennis
- Synthesewoorden lezen
- Wisselwoorden lezen
- Zinnen lezen
- Letterdictee
- Auditieve analyse en synthese

Kinderen die op meerdere van bovengenoemde onderdelen onvoldoende scores kunnen nader worden gediagnosticeerd. Met de volgende toetsen uit “Diagnostiek van het aanvankelijk lezen en spellen”:

<i>Vaardigheid</i>	<i>Instrument</i>
• Visuele discriminatie	Visdist
• Begrippen	Begrippen
• Auditieve discriminatie	Audist
• Auditief geheugen	Woorden nazeggen

Stap 3: Interventieperiode 1: elementaire leeshandeling

Interventies komen tot stand op grond van de gegevens die uit de toetsing van het eerste meetmoment komen. Ze wordt planmatig aangepakt en bestaat uit de volgende onderdelen:

- Opbouwen van letterkennis
- Decoderen van klankzuivere woorden
- Ontwikkelen van fonemisch bewustzijn

De mate waarin welk onderdeel het meeste accent krijgt is afhankelijk van de uitslagen van de (diagnostische) toetsen.

Stap 4: Meetmoment 2 Wintersignalering (na thema 6 Lijn 3.)

In februari vindt de tweede signalering plaats waarbij we de lees- en spellingvaardigheden van leerlingen die onvoldoende scoorden bij de herfstsignalering van groep 3 weer meten. Het gaat in ieder geval om het toetsen van de volgende vaardigheden:

- Lettertoets
- Fonemendictee
- DMT 1
- Leestekst
- Auditieve synthese en analyse

Kinderen die op één van bovengenoemde onderdelen onvoldoende scoren kunnen nader worden gediagnosticeerd. Met de volgende toetsen uit “Diagnostiek van het aanvankelijk lezen en spellen”:

<i>Vaardigheid</i>	<i>Instrument</i>
• Visuele discriminatie	Visdist
• Begrippen	Begrippen
• Auditieve discriminatie	Audist
• Auditief geheugen	Woorden nazeggen

Stap 5: Interventieperiode 2: elementaire leeshandeling

Deze interventie is een voortzetting van de eerste interventieperiode. De interventie is ook hier gericht op:

- Opbouwen van letterkennis
- Decoderen van klankzuivere woorden
- Ontwikkelen van fonemisch bewustzijn

De mate waarin welk onderdeel het meeste accent krijgt is afhankelijk van de uitslagen van de (diagnostische) toetsen.

Stap 6: Meetmoment 3 Lentesignalering (na thema 8 Lijn 3.)

In mrt/april vindt de derde signalering plaats waarbij we de lees- en spellingvaardigheden van alle leerlingen van groep 3 weer meten.

Bij de leerlingen die nog niet voldoende scoorden bij het vorige meetmoment herhalen we de afname van de onderdelen:

- Kennis van grafemen en fonemen
- Auditieve synthese en analyse

Bij alle leerlingen toetsen we de volgende vaardigheden:

- DMT 1 en 2
- AVI kaart 1 (en 2)

Stap 7: Interventieperiode 3: aanvankelijk lezen

Deze interventie is een voortzetting van de tweede interventieperiode. De interventie is ook hier gericht op:

- Opbouwen van letterkennis
- Decoderen van klankzuivere woorden
- Ontwikkelen van fonemisch bewustzijn

De mate waarin welk onderdeel het meeste accent krijgt is afhankelijk van de uitslagen van de (diagnostische) toetsen.

Stap 8: Meetmoment 4 Eindsignalering (na thema 11 Lijn 3.)

In juni vindt de vierde signalering plaats waarbij we de lees- en spellingvaardigheden van alle leerlingen van groep 3 weer meten.

Bij alle leerlingen toetsen we de volgende vaardigheden:

- DMT 1 en 2
- AVI toets
- Cito Begrijpend lezen
- Cito Spelling

Bij leerlingen die bij de vorige meetmomenten nog onvoldoende scoorden herhalen we de toetsonderdelen die nodig zijn.

Stap 9: Overdracht

Interventieplan evalueren en eindsituatie vastleggen.

Effecten van de uitgevoerde interventies beschrijven.

Advies begeleiding bespreken met de leerkracht van de volgende groep.

Afstemmen met ouders tijdens oudergesprekken.

Stappenplan voor groep 4

	Moment in tijd	Actie door leerkracht, IB en RT	Opmerkingen
Stap 1	aanvang groep	Beginsituatie vastleggen van alle leerlingen. Plan van aanpak maken voor zwakke lezers en spellers.	Afstemmen met ouders(interventies/compensatie/dispensatie)
Stap 2	augustus / december	Interventieperiode 1:	Gedurende deze periode wordt gewerkt met interventies (zie groepsoverzicht) voor zwakke lezers en spellers; dit plan sluit aan op het plan van de vorige groep en op het huidige niveau van de leerling.
Stap 3	januari	Meetmoment 1: Leesvaardigheid toetsen van alle leerlingen. Spellingvaardigheid toetsen bij alle leerlingen. Begrijpend lezen toetsen bij alle leerlingen. Interventieperiode 1 evalueren door afnemen diagnostisch spellinggesprek. Lees instructiegroepen aanpassen Interventieplannen opstellen en/of aanpassen voor zwakke lezers en spellers.	
Stap 4	februari / mei	Interventieperiode 2	De activiteiten uit deze periode zijn gebaseerd op de resultaten van Meetmoment 1, en een voortzetting/aanpassing van interventieperiode 1. Afstemmen met ouders tijdens de rapportgesprekken.
Stap 5	juni	Meetmoment 2 Spellingvaardigheid toetsen bij alle leerlingen. Begrijpend lezen toetsen bij alle leerlingen Interventieplannen opstellen en/of aanpassen voor zwakke spellers en/of problemen met begrijpend lezen.	De interventies voor begrijpend lezen zijn afhankelijk van het leesniveau van de desbetreffende leerling. De prioriteit ligt in deze fase nog bij het technisch lezen.

Stap 6	juli	Eindevaluatie en Overdracht Interventies evalueren en eindsituatie vastleggen. Effecten van de uitgevoerde interventies beschrijven. Advies begeleiding bespreken met de leerkracht van de volgende groep. Afstemmen met ouders tijdens oudergesprekken.	
---------------	------	---	--

Toelichting bij de stappen

Stap 1: vaststellen beginsituatie

In feite is de beginsituatie al duidelijk op basis van eindevaluatie vorige groep. De resultaten zijn doorgesproken tussen overdragende en ontvangende collega.

Stap 2: interventieperiode 1

Voor zwakke lezers en/of spellers waarvan is vastgesteld dat de extra begeleiding aan het begin van het nieuwe leerjaar kan starten, bereidt de leerkracht de interventies voor, na twee tot drie opwarmweken. Het interventieprogramma wordt met de ouders besproken.

De interventieperiode voor spelling beslaat meestal 6 tot 8 weken en wordt altijd afgesloten met een toets / een diagnostisch gesprek.

De interventieperiode voor lezen loopt door tot meetmoment 1.

Stap 3: Meetmoment 1

Dit meetmoment vindt plaats in januari.

<i>Vaardigheid</i>	<i>Meetinstrument</i>
Vlot lezen en Decodeervaardigheid <ul style="list-style-type: none">• Woordniveau• Tekstniveau	DMT kaart 1, 2 en 3 AVI kaarten
Spelling	t.b.v. evaluatie interventieperiode diagnostisch gesprek CITO Spelling PI-dictee*
Begrijpend lezen	CITO begrijpend lezen

**Bij ernstige spellingproblemen gebruiken we het PI-dictee om nader te analyseren.*

Stap 4: interventieperiode 2

Alle leerlingen die op dit moment in meerdere of mindere mate moeite hebben met lezen en/of spelling krijgen instructie en extra ondersteuning van de leerkracht. De ondersteuning zal variëren in intensiteit en frequentie, afhankelijk van de ernst van het lees/spellingprobleem. Bij sommige leerlingen zal het nodig zijn om ook hulp buiten de klas te bieden.

Stap 5: Meetmoment 2

Dit meetmoment vindt plaats in juni

<i>Vaardigheid</i>	<i>Meetinstrument</i>
Vlot lezen en Decodeervaardigheid <ul style="list-style-type: none">• Woordniveau• Tekstniveau	DMT kaart 1, 2 en 3 AVI kaarten

Spelling	t.b.v. evaluatie interventieperiode diagnostisch gesprek CITO spelling PI-dictee*
Begrijpend lezen	CITO begrijpend lezen

**Bij ernstige spellingproblemen gebruiken we het PI-dictee om nader te analyseren.*

Stap 6: Eindevaluatie en overdracht

Bij sommige leerlingen zal het nodig zijn om ook hulp buiten de klas te bieden. Dat kan zowel intern als extern zijn. Als blijkt dat de leerresultaten ondanks de interventies blijven tegenvallen en er nog geen vervolgstappen zijn genomen is het moment daartoe wellicht nu aangebroken. In overleg met de I.B.-er wordt besproken hoe we het vervolgtraject vorm gaan geven. Opties kunnen zijn: handelingsplan maken en uitvoeren door r.t.-er (binnen of buiten de groep), HGPD opstarten, onderzoek aanvragen. Ouders worden daar uiteraard tijdig van op de hoogte gesteld.

Vastleggen en bespreken resultaten

De resultaten van alle kinderen worden genoteerd in Parnassys en de evaluaties van de interventies staan op de groepsoverzichten genoteerd. De resultaten worden besproken met de volgende leerkracht en samen met deze leerkracht worden de nieuwe interventies bepaald voor het begin van het nieuwe schooljaar, zodat er geen tijd verloren gaat bij het verlenen van de hulp.

De interventies

Groep 1 en 2

Om leerlingen met risico-scores bij de CITO toetsen en / of achterstanden volgens de KIIJK (op één van de volgende ontwikkelingsgebieden: beginnende geletterdheid, mondelinge taalontwikkeling, auditieve waarneming, visuele waarneming), zo goed mogelijk te begeleiden wordt een interventieplan opgesteld en uitgevoerd.

De interventies zijn gericht op het opbouwen van taalbewustzijn bij de leerlingen. Vaardigheden die een rol spelen bij het opbouwen van taalbewustzijn zijn:

- Opdelen van zinnen in woorden
- Opdelen van samengestelde woorden in afzonderlijke componenten
- Opdelen van woorden in lettergrepen
- Verbinden van lettergrepen tot woorden
- Opzeggen van rijmpjes samen met iemand anders
- Alleen opzeggen van rijmpjes
- Herkennen van eindrijm
- Toepassen van eindrijm
- Herkennen van beginrijm in langgerekte woorden (mk-m, m-km)
- Herkennen van beginrijm in gewoon uitgesproken woorden (mk-m, m-km)
- Toepassen van beginrijm
- Klinker in een woord isoleren
- Auditieve analyse op klankniveau
- Auditieve synthese op klankniveau
- Letters kunnen benoemen

We kunnen daarbij gebruik maken van de volgende materialen:

- Methode Kleuterplein
- Map auditieve training Sliedrecht
- Methode auditieve taalontwikkeling voor kleuters groep 1 en 2, “Wat zeg je?”
- Taaltraining Mondjesmaat, niveau 1 en 2
- Ik ben Bas
- Bas ga je mee?
- Diverse ontwikkelingsmaterialen
- Curriculum Schoolrijpheid Auditieve Training, deel 2a
- Logo-Art basispakket + verzamelplaten
- Leeslijn spelletjes
- Suggesties uit het protocol leesproblemen en dyslexie
- Map Fonemisch bewustzijn voor groep 1 en 2.

Groep 3

Om leerlingen die opvallen (onvoldoende scores) bij de signaleringsmomenten goed te kunnen begeleiden, maken we gebruik van interventies.

Waarin we ons voornamelijk richten op:

- opbouwen van letterkennis
- decoderen van klankzuivere woorden
- ontwikkelen van fonemisch bewustzijn

We kunnen daarbij gebruik maken van de volgende materialen:

- Map auditieve training Sliedrecht
- Map Fonemisch bewustzijn voor groep 1 en 2.
- Methode Lijn 3.
- Bas waar ga je heen?
- Leeslijn spelletjes
- Curriculum Schoolrijpheid Auditieve Training, deel 2a
- Logo-Art basispakket + verzamelplaten
- Computerprogramma's: Gynzy
- Methode VAKT
- Speelleeset VLL
- ABC-woordspel (VLL)
- Suggesties uit het protocol leesproblemen en dyslexie
- Connect

Groep 4

Om leerlingen met (ernstige) lees- en/of spellingproblemen op een systematische manier te kunnen begeleiden, is het noodzakelijk om aan de hand van de toetsresultaten en observaties interventies te bepalen.

Interventie bij spellende lezers

Bij deze leerlingen treed de verkorting van het leesproces niet op. Er wordt vaak erg langzaam gelezen, omdat de woordherkenning niet in voldoende mate is geautomatiseerd. Bij een aantal kinderen is het spellen nog hoorbaar, bij anderen is het spellen verinnerlijkt.

In geval van spellend lezen is het doel van de interventie zoveel mogelijk verkorten en versnellen van de leeshandeling.

Materiaal dat op school aanwezig is en hiervoor te gebruiken:

- Station Zuid, methode voortgezet technisch lezen
- Eerst goed, dan snel
- Computerprogramma Gynzy
- Map Speciale Leesbegeleiding (Luc Koning)
- Map Lettergroeplezen

Een kleine groep lezers zijn spellende lezers die ook veel leesfouten maken, omdat ze gedeeltelijk raden wat er staat. De automatisering van het leesproces is onvoldoende op gang gekomen. De interventie bij deze leerlingen is gericht op het versterken van decodeervaardigheden door ze nauwkeurig en vlot hardop te leren spellen.

Interventie bij radende lezers

Radende lezers besluiten vaak op basis van één kenmerk van een woord (bijv. eerste letter, lengte, klinker) het woord direct te benoemen, met als resultaat dat het woord fout wordt gelezen. Er kan een onderscheid gemaakt worden in fouten die in de context passen en blindelings raden, zonder betekenis.

Tempoverlaging

In geval van raden is de interventie gericht op tempoverlaging en expliciet aandacht voor wat er werkelijk in de tekst staat. Dat betekent dat de lezer een stapje terug doet en weer spellend gaat lezen. Van daaruit kan het leesproces weer versneld worden als een redelijke nauwkeurigheid is bereikt.

Een goede manier om de lezer weer terug te brengen naar het decodeerproces is het laten kleuren van de eerste letter. Zo wordt de aandacht gericht op de afzonderlijke delen van het woord. Een andere manier is de werkwijze ‘Eerst Goed, Dan Snel’, waarbij in een grafiek wordt bijgehouden hoeveel fouten er worden gemaakt in de gelezen woordrijen. In het tweede stadium wordt dan de tijd bijgehouden om ook de snelheid op te voeren.

Zelfreflectie

Radende lezers luisteren vaak niet goed naar wat ze lezen en corrigeren zichzelf daardoor weinig. Een manier om kinderen daar op te wijzen is door een opname te maken van wat ze hebben gelezen. De leerkracht en de leerling beluisteren vervolgens de opname samen, terwijl ze de tekst voor zichzelf meelesen. De leerling onderstreept de fouten die hij ontdekt. De leerling beluistert de opname opnieuw om te controleren of het klopt. Na het bespreken met de leerkracht leest het kind de tekst opnieuw voor. Met deze werkwijze leert de leerling naar zichzelf te luisteren tijdens het lezen.

De methode Station Zuid vormt de kern van het voortgezet technisch leesonderwijs op de Franciscusschool. De meeste leesinterventies worden vormgegeven door het plaatsen van de leerlingen binnen de methode Station Zuid.

Station Zuid maakt gebruik van het IGDI- model:
Interactieve gedifferentieerde directe instructie model.

- De groep start gezamenlijk met de introductie en de groepsinstructie. Daarna werken de kinderen op 1,2- of 3 ster niveau.
- De 1 en 2 ster kinderen werken na de groepsinstructie onder begeleiding van de groepsleerkracht aan een opdracht. De 1 ster kinderen krijgen daarna extra uitleg in de verlengde instructie.
- Op dat moment zijn de andere kinderen zelfstandig aan het werk. De 3 ster kinderen werken in een eigen werkboek. na de verlengde instructie hebben de 1 ster kinderen tijd om zelfstandig te werken. op dat moment is er tijd voor een serviceronde.
- Gezamenlijke afsluiting door korte reflectie op de les.

Interventie bij Spelling

Als blijkt dat er bij een kind spellingsproblemen optreden in bijvoorbeeld dictees, is het belangrijk om goed onderzoek te doen naar de achterliggende oorzaken. Om inzicht te krijgen in het type spellingfouten en de spellingstrategieën die leerlingen met (ernstige) spellingproblemen hanteren, voert de leerkracht met deze leerling een zogenaamd ‘diagnostisch spellinggesprek’ na een toetsafname (dictee) of n.a.v. een vrije schrijfopdracht (protocol 3.2.6. blz. 76 – 78).

Pakketten die op school beschikbaar zijn voor het begeleiden van kinderen met spellingsproblemen:

- Spelling in de Lift plus
- PI-Spello

Kinderen met spellingsproblemen hebben vaak grote moeite om woordbeelden vast te houden. Dat is vast te stellen door het afnemen van bovengenoemd onderzoek. Het betekent dat er op twee niveaus geoefend moet worden:

1. inprenten van woordbeelden

Dat gebeurt door het vaak oefenen van woorden: schrijven, flitsen, opbouwen en afbreken van woorden, woord in gedachten nemen en spellen, enz. In de verschillende spellingmethodes worden deze oefeningen gebruikt en zijn suggesties te vinden.

2. trainen van strategieën

Dit is vaak de meest effectieve manier van oefenen. Het gaat daarbij veel meer om de cognitieve benadering van spelling, zodat het gebrek aan woordbeeldvorming gecompenseerd kan worden door het gebruik van strategieën. Een manier is het werken met analoge woorden, waarbij uitgegaan wordt van één woord of onderdeel van een woord. Ook het gebruik van duidelijke spellingregels met allerlei bijpassende zinnestelsels en ezelsbruggetjes helpen bij een meer cognitieve benadering. Een voorbeeld: *de n en de k zitten op een bank. Er mag niemand tussen het is een tweetekenklank*. Een ander voorbeeld is het gebruik van het schema van Spelling in de lift plus voor het aanleren van open en gesloten lettergrepen.

Bij deze aanpak helpt het om kinderen van tevoren de woorden te laten bekijken en te markeren waar het spellingprobleem zit.

Interventie bij begrijpend lezen

De begeleiding van zwakke lezers die problemen ondervinden met begrijpend lezen is vooral gericht op:

- aanleren van begrijpend leesstrategieën;
- het leren toepassen van deze strategieën in gevarieerde teksten;
- het leren gebruiken van hulpmiddelen ter compensatie van technische leesproblemen.

A. begrijpend leesstrategieën voor het lezen

Voorkennis activeren. Samen met de leerling de titel, kopjes, illustraties bekijken om te bepalen waar de tekst over gaat. Kennis over het onderwerp uit het geheugen ophalen en die voorkennis vervolgens tijdens het lezen gebruiken om de tekst sneller en gemakkelijker te begrijpen.

B. begrijpend leesstrategieën tijdens het lezen

De volgende activiteiten staan centraal:

- De leesstrategieën worden expliciet uitgelegd en hardop denkend voorgedaan door de leerkracht.
- Toepassing van de leesstrategieën wordt inge oefend onder begeleiding van de leerkracht.
- De leerling leert onder begeleiding de strategieën toe te passen in functionele leesactiviteiten (transfer naar bijv. de zaakvakken)
- De leerling leert in toenemende mate zelfstandig te controleren of hij nog begrijpt wat hij leest.

C. begrijpend leesstrategieën na het lezen

Door de tekst achteraf samen te bespreken, krijgt de leerling de gelegenheid om de belangrijkste punten uit de tekst nog eens voor zichzelf op een rij te zetten, om vragen te stellen over de tekst en een weloverwogen oordeel te kunnen vellen over de tekst.

Diagnostisch spellinggesprek

Om inzicht te krijgen in het type spellingfouten en de spellingstrategieën die leerlingen met ernstige) spellingproblemen hanteren, voert de leerkracht met deze leerlingen een zogenaamd ‘diagnostisch spelling gesprek’ na een toetsafname of tijdens het observeren van spontane schrijfactiviteiten. Samen met de observaties tijdens het dictee of het schrijven van een tekst kunt u hiermee vaststellen hoe de leerling te werk gaat in verschillende spelling situaties. Op basis daarvan kunt u specifieke begeleidingsdoelen voor de leerling vaststellen en gerichtere spellingbegeleiding geven.

Tijdens de afname van een dictee of het schrijven van de eigen tekst observeert u:

- Hoe (snel) schrijft de leerling (tempo en handschrift)?
- Denkt de leerling tussendoor veel na?
- Verbeterd de leerling verschrijvingen vaak zelf?
- Spreekt de leerling vaak een woord eerst uit voordat hij het schrijft?
- Vraagt de leerling vaak het woord te herhalen?
- Laat de leerling vaak woorden weg bij het schrijven van een zin?
- Bevat het dictee of de tekst veel doorhalingen?

Na afloop van het dictee of de tekst doet u het volgende:

- Geef de leerling drie kleurpotloden en vraag elk woord uit het dictee (of een gedeelte daarvan) te onderstrepen (stoplichtmethode) of een aantal zinnen uit de tekst:
 - Met rood als de leerling zeker weet dat het fout is;
 - Met groen als de leerling zeker weet dat het goed is;
 - Met oranje als de leerling twijfelt aan de spelling;

Sommige leerlingen zullen hierdoor spontaan fouten ontdekken en verbeteren, zeker als ze daar de tijd voor krijgen. Voor bepaling van de score van het dictee tellen deze verbeteringen niet mee, maar u noteert ze wel en ook de opmerkingen van de leerling hierover.

- Vraag de leerling bij een aantal rood onderstreepte woorden (ook bij onterecht rood aangestreepte woorden) waarom hij denkt dat ze anders geschreven moeten worden.
- Noteer de antwoorden, maar geef geen commentaar, zodat de leerling zich vrij voelt uit te leggen hoe zijn aanpak is.
- Vraag de leerling bij een aantal groen onderstreepte woorden (ook die onterecht groen zijn) waarom hij ze zo heeft geschreven.
- Vraag de leerling bij een aantal oranje aangestreepte woorden waaraan hij twijfelt.
- Neem een woord en zet daar de foute(of goede) schrijfwijze naast. Laat de leerling uitleggen waarom één van de twee woorden fout is.
- Als er sprake is van een regel, leg die dan aan de hand van een woord uit. Geeft vervolgens andere (nieuwe) woorden en kijk of de leerling die regel kan toepassen.
- Ga na of een leerling een regel ook in een moeilijker woord kan toepassen (a-pen; ver-ga-der).
- Ga na of de leerling bepaalde deelvaardigheden kent (bijv. het onderscheid korte-lange klank, het onderscheid beklemtoonde – onbeklemtoonde klankgroepen).

rocedure t.b.v. een dyslexieonderzoek

Het zorgtraject in schema

Toetsing en observatie signaleert een lees- spellingprobleem

Stap 1:

- gesprekje tussen groepsleerkracht en ouders voor korte informatie
- interventie (groepsoverzicht) voor 6-8 weken zorg tijdens en/of buiten de lessen
- voor leeshulp geldt een periode tussen 2 AVI-toetsingen
- gebruik van methodisch materiaal en extra materiaal

Evaluatie:

- goed resultaat: zorg stopt
- probleem blijft: door naar stap 2

Stap 2:

- gesprek tussen groepsleerkracht en ib-er en gesprek tussen groepsleerkracht en ouders
- diagnostische toetsing
- handelingsplan 6-8 weken extra zorg door:
 - groepsleerkracht /collega / rt-er
- gebruik van:
 - methodisch materiaal
 - orthodidactisch materiaal
 - zelf ontworpen materiaal

Evaluatie:

- goed resultaat: zorg stopt
- probleem blijft: door naar stap 3

Stap 3:

- herhalen en verlengen van stap 2
- gesprek tussen groepsleerkracht en ib-er en gesprek tussen groepsleerkracht en ouders
- diagnostische toetsing (indien nodig)
- handelingsplan 6-8 weken extra zorg door:
 - groepsleerkracht /collega / rt-er
- gebruik van:
 - methodisch materiaal
 - orthodidactisch materiaal
 - zelf ontworpen materiaal

Verduidelijking hulp in het voortraject dyslexie

School moet kunnen aantonen dat de leerling op school intensieve begeleiding heeft gekregen.

Hulp na hoofdmeting 1

Bij hoofdmeting 1 wordt geconstateerd dat een kind uitvalt op lezen en evt. spelling. het onderwijs wordt dan geïntensiveerd. Dit houdt in dat er tenminste zorg op niveau 2 moet worden gegeven.

Onder zorg op niveau 2 wordt verstaan: extra zorg in de groepsituatie, gegeven door de groepsleerkracht waarbij de instructie- en oefentijd wordt uitgebreid.

Een vorm van zorg op niveau 2 is bijvoorbeeld verlengde instructie en begeleide oefening van de klassikale lessen. deze hulp kan worden beschreven in het groepsplan (overzicht).

Zorg op niveau 2 ; waaraan moet worden voldaan?

- De leerling krijgt meer instructie, leertijd en oefentijd door de leerkracht (of stagiaire of onderwijsassistente). Uitgegaan wordt van ongeveer 50-60 minuten per week.
- De kinderen lezen onder begeleiding van de leerkracht bijvoorbeeld hardop en herhaald, lezen wisselrijtjes en/of flitsen letters of woorden.
- Er wordt gebruik gemaakt van aanvullend materiaal uit methoden of eventueel andere (remediërende) methode.
- De hulp is geëvalueerd.

Alleen herhaling van de instructie aan de instructietafel is dus niet voldoende!

Zorg op niveau 2: inzet ICT

De leerling kan extra oefenen door middel van gebruik van educatieve software pakketten. De computer of tablet kan echter niet de rol van de leerkracht/leesspecialist overnemen, waardoor de totale begeleiding niet enkele kan betaan uit computerondersteuning. Oefenen met behulp van de computer of tablet kan gezien worden als extra oefening naast de begeleiding van de leerkracht.

Hulp na (hoofd)meting 2

Als na (hoofd)meting 2 blijkt dat de vooruitgang van een kind beperkt is (E-score of V-(min) score), heeft de leerling naast zorg op niveau 2, ook zorg op niveau 3 nodig.

Zorg op niveau 3 bestaat uit intensieve, systematische begeleiding aan de hand van een geprotocolleerde werkwijze.

Deze hulp wordt gegeven als aanvulling op de gewone lees-en spellinglessen en daarmee dus bovenop de verlengde instructie in de klas.

De hulp staat beschreven in een individueel handelingsplan.

Zorg op niveau 3 ; waaraan moet worden voldaan?

- Begeleiding wordt gegeven door een bevoegd persoon (onderwijsassistent, leerkracht, rt-er).
- Leertijd wordt uitgebreid met minimaal één uur (voorkeur voor vaker wat korter, dan één keer heel lang).
- Mag individueel, mag ook in groepjes van maximaal 4 kinderen.
- Kinderen krijgen expliciete instructie, wat betekent dat de leerstof en deelvaardigheden in kleine stapjes wordt aangeleerd. De hulp is afgestemd op het

probleem en de hiaten van het kind (klanken, geschreven letter, de relatie tussen beide, lezen van woorden, lezen van teksten, spellen) en er is voldoende herhaling om tot automatisering of inprenting te komen. Tijdens de begeleiding wordt er directe en procesmatige feedback gegeven.

- De hulp is geëvalueerd.

Zorg op niveau 3 : Welke materialen zijn hiervoor geschikt?

Voorwaarde bij materialen is dat deze worden ingezet zoals voorgeschreven

De materialen bij ons op school:

- Connect (klanken en letters, Woordherkenning, Vloeiend lezen)
- Ralfi
- Speciale leesbegeleiding
- DMT oefenmap
- BOUW
- Spelling in de Lift (plus)
- PI-Spello

BOUW

Bouw kan voor kinderen in groep 3 en 4 worden gebruikt op zorgniveau 3 mits wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

- Er is 3 x per week 20 minuten geoefend of 4 x per week 15 minuten.
- De extra begeleiding is uitgevoerd door een leerkracht of leesspecialist of een tutor die onder begeleiding en verantwoordelijkheid van een leerkracht of leesspecialist werkt;
 - werken onder toezicht van de leerkracht of leesspecialist.
 - toetsen worden afgenomen door de leerkracht of leesspecialist.
 - regelmatig evaluatiemomenten tussen de tutor en leerkracht of leesspecialist.

Zorg op niveau 3 : Hoe (suggesties)?

- Inzet (externe) RT / IB / onderwijsassistente / PABO stagiaire / orthopedagoog / psycholoog / logopediste.
- Leerkracht die deze begeleiding biedt als de andere kinderen zelfstandig werken.
- Leerkracht die deze begeleiding biedt als de andere kinderen lezen met tutoren.

Checklist signalen vroegonderkenning dyslexie

1. Erfelijkheid	☐ In de familie is sprake van dyslexie
2. Klankaspect	Er zijn problemen met: <ul style="list-style-type: none">☐ het horen van kleine klankverschillen tussen woorden en klanken☐ rijmen☐ het samenvoegen van klanken en klankgroepen (auditieve synthese)☐ de vorming en verbuiging van gesproken woorden☐ het voeren van gesprekjes☐ woordvinding of woordenschat☐ het nazeggen van woorden en zinnen☐ het begrip van gesproken taal☐ het leren van versjes☐ articulatie
3. Willekeurige koppelingen	Er zijn problemen met de inprenting van: <ul style="list-style-type: none">☐ namen en kleuren☐ rechts en links☐ de namen van de dagen van de week☐ klokkijkafspraken☐ versjes, rijmpjes en liedjes☐ namen van de kinderen uit de klas☐ benamingen als: onder, boven, vandaag, gisteren
4. Toepassing van koppelingen	Er zijn problemen met: <ul style="list-style-type: none">☐ het opzeggen van de telrij tijdens het aanwijzen van voorwerpen☐ het noemen van de dagen van de week in een gesprekje☐ het vlot opsteken van de linker- of rechterhand tijdens een bewegingsspelletje☐ de herkenning van een letter uit de eigen naam in een ander woord
5. Belangstelling voor geschreven en gesproken woord	<ul style="list-style-type: none">☐ Houdt er niet van om voorgelezen te worden☐ Pakt niet uit zichzelf een (prenten)boekje☐ Weinig interesse in letters, geschreven woorden of het schrijven van de eigen naam